

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Філологічний факультет
Кафедра загального та слов'янського мовознавства

О. М. Новак

ЛІНГВОСЛАВІСТИКА: МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ

для здобувачів 2 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації «Українська мова та література»,
«Слов'янські мови та літератури (переклад включно),
перша — російська»,
«Слов'янські мови та літератури (переклад включно),
перша — болгарська»

Одеса
«Астропринт»
2021

УДК 811.16'44 (072)
Н723

Рецензенти:

О. А. Войцева, доктор філологічних наук, професор кафедри загально-го та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

С. В. Форманова, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету
(протокол № 4 від 15 листопада 2021 р.)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО КУРС.....	4
ПРОГРАМА КУРСУ.....	8
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	11
ТЕМИ ДЛЯ РЕФЕРАТІВ.....	16
ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ТА САМОКОНТРОЛЮ	17
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	26
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ.....	28
ДОДАТОК.....	38

Новак О. М.

Н723 Лінгвославістика: методичні вказівки та рекомендації до курсу : для здобувачів 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації «Українська мова та література», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша — російська», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша — болгарська» / О. М. Новак. — Одеса : Астропринт, 2021. — 44 с.

УДК 811.16'44 (072)

© Новак О. М., 2021

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Курс «Лінгвоставістика» викладається філологам-магістрантам спеціальностей «Українська мова та література», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – болгарська», він є цілком доречним та необхідним для формування загальнолінгвістичної теоретичної бази знань, розширення лінгвістичного та славістичного кругозору філолога. Курс пов'язаний з дисциплінами першого (бакалаврського) рівня підготовки філологів: «Вступ до слов'янської філології», «Старослов'янська мова», «Історична граматики української / російської / болгарської мови», «Порівняльна граматики слов'янських мов», «Порівняльна лексикологія східнослов'янських мов», «Сучасна слов'янська мова (польська / сербська / болгарська)», а також з дисциплінами другого (магістерського) рівня: «Загальне мовознавство», «Соціолінгвістика», «Культурно-історичні епохи в розвитку української / російської / болгарської літератури», тощо.

Метою курсу «Лінгвоставістика» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із найважливішими напрямками, ідеями та проблемами сучасної лінгвоставістики, з прийомами порівняльно-історичного та типологічного дослідження споріднених мов, основними закономірностями слов'янського глотогенезу, специфікою розвитку окремих слов'янських мов; поглиблення та систематизація знань з теоретичної лінгвоставістики; ознайомлення з основними етапами історії славістики, зокрема лінгвістичної славістики.

Завдання курсу:

1. Ознайомити слухачів з історією та сучасним станом слов'янського компаративного та контрастивного мовознавства;

2. Актуалізувати знання, що були отримані в курсі «Вступ до слов'янської філології» і стосуються системних особливостей сучасних слов'янських мов на рівні графіки, фонетики, лексики, граматики, виявляючи спільні риси та відмінності;

3. Удосконалити практичну та теоретичну підготовку магістрантів з української, російської та болгарської мов за рахунок надання необхідного мінімуму теоретичних знань про основні напрями досліджень у площині сучасного вітчизняного та зарубіжного мовознавства, новітніх досягнень у мовознавстві, зокрема у таких галузях лінгвістики як порівняльна граматики слов'янських мов, типологія слов'янських літературних мов, зіставна лінгвістика.

4. Розширити знання студентів про сучасні слов'янські літературні мови та слов'янські літературні мікроемови відомостями про регіональні слов'янські мови та койне;

5. Подати відомості про фонетичні явища та закономірності, які простежуються від раннього періоду існування праслов'янської мови і до періоду існування окремих слов'янських мов;

6. Подати відомості про морфологічні явища та закономірності, які простежуються від раннього періоду існування праслов'янської мови і до періоду існування окремих слов'янських мов;

7. Визначити основні орієнтири дослідження мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі розвитку лінгвістичної славістики.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

1. Загальні компетентності:

- здатність вдосконалювати власне навчання, включно з розробленням навчальних і дослідницьких навичок; здатність до міжособистісного спілкування; комунікаційні навички, здатність до самокритики, навички роботи в команді; навички планування та управління часом;
- здатність до ефективного комунікування та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та відповідні технічні терміни; вільне володіння державною мовою;

- здатність бути критичним і самокритичним; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність приймати обґрунтовані рішення; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків;
- цінування та повага до різноманітності та мультикультурності.

2. Фахові компетентності:

- володіння методом наукового аналізу і структурування слов'янського мовного матеріалу з урахуванням класичних та новітніх методологічних засад;
- здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень слов'янської філології;
- усвідомлення методологічного та організаційного підґрунтя, необхідного для здійснення фахової славістичної науково-дослідницької роботи, її презентації науковій спільноті і захисту інтелектуальної власності на її результати;
- здатність вільно орієнтуватися в різних славістичних лінгвістичних напрямках і школах;
- здатність професійно застосовувати поглиблені знання зі славістики в контексті мовознавства, літературознавства, літературної критики тощо;

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- теорію генетичної спорідненості та основні принципи класифікації слов'янських мов;
- характеристики слов'янських мов, їх місце в класифікації світових мов;
- специфіку графіки й орфографії слов'янських мов; особливості фонетичної будови слов'янських мов (спільне і відмінне), спільні і специфічні особливості лексики і фразеології, морфологічної й синтаксичної будови слов'янських мов;
- основні фонетичні процеси та зміни, які відбулися у слов'янських мовах після розпаду праслов'янської мови;

- типологічні особливості формування слов'янських літературних мов;
- славістичну специфіку та термінологічний апарат порівняльно-історичного, типологічного, соціолінгвістичного, лінгвогеографічного методів мовознавства.

вміти:

- аналізувати факти сучасних слов'янських мов з використанням зіставного та порівняльно-історичного методів дослідження мовного матеріалу;
- розкривати національну та історичну специфіку мовних явищ;
- використовувати наукові оцінки дослідників різних епох при аналізі мовних явищ;
- аналізувати мовну ситуацію в різних слов'янських країнах.

На вивчення курсу «Лінгвославістика» студентами 2 курсу денного відділення філологічного факультету другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації «Українська мова та література», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська», «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – болгарська» відводиться 45 годин (1,5 кредити ЄКТС), з них 22 годин аудиторної (12 години – лекції, 10 годин – практичні заняття) та 23 годин самостійної роботи. Форма контролю – залік.

ПРОГРАМА КУРСУ

Змістовий модуль 1. Слов'янські мови у порівняльно-історичному аспекті

Тема 1. Славістика як комплекс наукових дисциплін. Місце лінгвославістики у колі гуманітарних наук.

Тема 2. Слов'янські мови. Поняття генетичної спорідненості мов. Місце слов'янських мов у індоєвропейській мовній сім'ї. Класифікації слов'янських мов (генеалогічна та типологічна).

Тема 3. Порівняльно-історичний метод вивчення споріднених мов. Засновники славістичної компаративістики. Основні віхи становлення порівняльно-історичного методу. Славістична компаративістика на сучасному етапі.

Тема 4. Праслов'янська мова. Періодизація, історія і методи вивчення праслов'янської мови. Початкова фонетична система праслов'янської мови, успадкована від індоєвропейської. Найдавніші типи праслов'янського вокалізму і консонантизму. Праслов'янська мова як мова вокалічного типу. Історія праслов'янського вокалізму і консонантизму до періоду втрати закритих складів.

Тема 5. Фонетичні зміни слов'янських мов після розпаду праслов'янської єдності. Втрата відкритих складів та її наслідки в слов'янських мовах. Класифікація О. Ісаченка. Історія носових голосних у слов'янських мовах. Історія зредукованих голосних. Історія складотворчих сонорних. Рефлекси ь у слов'янських мовах.

Тема 6. Історія іменних основ. Роль граматичного роду в історії слов'янського відмінювання. Походження відмінкових флексій в слов'янських мовах. Історія двоїни в слов'янських мовах. Історія прикметників в слов'янських мовах.

Тема 7. Праслов'янська система дієвідмінювання. Походження й розвиток граматичної категорії виду. Засоби утворення дієслівних форм. Історія іменних дієслівних форм у окремих слов'янських мовах.

Змістовий модуль 2. Слов'янські мови у типологічному аспекті

Тема 1. Історична типологія як лінгвістична дисципліна. Поняття діахронічної константи. Внесок М. Гухман, О. Ісаченка, І. Лекова, Е. Калнинь, О. Мельничука та ін. вчених у наукову розробку історичної типології слов'янських мов.

Тема 2. Ареальна лінгвістика. Лінгвістичні атласи. Загальнослов'янський лінгвістичний атлас. Загальнокарпатський лінгвістичний атлас.

Тема 3. Літературна мова (мовний стандарт) як культурний феномен. Місце літературної мови серед інших форм існування мови. Загальний огляд розвитку слов'янських літературних (стандартизованих) мов. Типологія слов'янських літературних мов. О. С. Буділович та М. С. Трубецької про вплив історико-культурних факторів на особливості літературної мови. Ідеї та концепції М. І. Толстого та Д. Брозовича щодо критеріїв типологічного зіставлення слов'янських стандартизованих мов.

Тема 4. Особливості розвитку слов'янських мов у межах *Pax Slavia Orthodoxa* та *Pax Slavia Latina*. Кирилиця та латиниця у слов'янських літературних мовах – історія та сучасний стан.

Тема 5. Мовний стан та мовна ситуація в країнах, де функціонують слов'янські мови. Слов'янські мови як регіональні. Вплив суспільно-політичних явищ на функціонування та розвиток сучасних слов'янських мов.

Тема 6. Функціонування та розвиток слов'янських мов у неслов'янських країнах. Слов'янські мікромови. Значення наукового доробку О. Дуліченка для розбудови окремого напрямку лінгвославістики та дослідження слов'янських мікромов.

Змістовний модуль 3. Історія славістики

Тема 1. Проблеми періодизації історії світової славістики. Основні етапи розвитку слов'янського мовознавства.

Тема 2. Порівняльно-історичне слов'янське мовознавство XIX ст.. Науковий доробок Й. Добровського, О. Востокова, Ф. Миклошича та ін. вчених-компаративістів.

Тема 3. Інститут слав'янознавства та балканістики АН СРСР як провідна установа та центр світової славістики. Науковий доробок С. Б. Бернштейна, М. І. Толстого, С. М. Толстої, О. М. Трубачова та ін. Основні наукові проекти Інституту слов'янознавства та балканістики.

Тема 4. Українська лінгвославістика. Дослідження слов'янських мов та діалектів в Україні. Славістичні центри в Україні. Славістика в Одеському університеті – від заснування до сьогодення.

Тема 5. Міжнародний комітет славістів. Діяльність Українського комітету славістів. Участь українських лінгвістів в комісіях Міжнародного комітету славістів. З'їзди славістів.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1.

Тема: Праслов'янська мова. Фонетичні процеси праслов'янського періоду

1. Праслов'янська мова. Методи її вивчення. Періодизація історії праслов'янської мови
2. Давня територія праслов'янської мови. Найдавніші праслов'янські діалекти.
3. Розширення території праслов'янської мови у II –III ст. н.е. Праслов'янські ізоглосні області цього періоду. Заселення слов'янами Балканського півострову
4. Доля праслов'янських сонорних. Перетворення дифтонгічних сполучень -or-, -er-, -ol-, -el- на початку і всередині слова у різних слов'янських мовах і діалектах.
5. Система вокалізму праслов'янської мови. Зміни, що обумовлені законом висхідної звучності складу. Еволюція дифтонгічних сполучень із носовими приголосними та історія носових голосних.
6. Система консонантизму праслов'янської мови. Зміни, що обумовлені законом складового сингармонізму.

Література:

1. Бернштейн С. Б. Сравнительная грамматика славянских языков : учебник 2-е изд. М. : Изд-во Моск. ун-та: Наука, 2005. С. 42 – 170
2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. Київ, 1966. С. 20 – 77.
3. Карпенко Ю. О. Слов'янська єдність та її розпад: спроба реконструкції // *Пам'ятки писемності східнослов'янських мов XI – XVIII століть*. Київ, 1995. Вип.2. Матеріали конференції пам'яті Л.П.Жуковської. С. 42–46.

Семінарське заняття № 2

Тема: Зміни праслов'янської системи відмінювання та дієвідмінювання в окремих слов'янських мовах

1. Зміни відмінювання іменників в окремих слов'янських мовах.
2. Втрата відмінювання іменників у болгарській і македонській мові
3. Зміни відмінювання займенників в окремих слов'янських мовах.
4. Зміни відмінювання прикметників в окремих слов'янських мовах. Доля повних (означених) прикметників.
5. Зміни праслов'янської системи дієвідмінювання в слов'янських мовах. Формування категорії виду.
6. Система дієслівного часу в слов'янських мовах

Література:

1. Бернштейн С. Б. Сравнительная грамматика славянских языков : учебник 2-е изд. М. : Издво Моск. унта: Наука, 2005. 352 с
2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. Київ, 1966.
3. Історична типологія слов'янських мов : [монографія]. Ч.2. / [С.С. Єрмоленко, О. С. Мельничук, О. Б. Ткаченко та ін.]; за ред. О. Б. Ткаченка. К. : Довіра, 2008.

Семінарське заняття № 3

Тема: Типологія слов'янських мов

1. Предмет та завдання мовної типології. Основні напрями типологічних досліджень слов'янських мов.
2. Розвиток типологічних досліджень у ХХ ст. Празький лінгвістичний гурток .

3. Діахронічна константа. Науовий дорідок М. М. Гухман у розробку напрямку історичної типології слов'янських мов.
4. Поняття функціональної типології. Функціональна типологія сучасних слов'янських мов.
5. Структурна типологія сучасних слов'янських мов.
6. Морфолого-синтаксична типологія сучасних слов'янських мов.

Література:

1. Історична типологія слов'янських мов : [монографія]. Ч.2. / [С.С. Єрмоленко, О. С. Мельничук, О. Б. Ткаченко та ін.]; за ред. О. Б. Ткаченка. К. : Довіра, 2008.
2. Исаченко А.В. Опыт типологического анализа славянских языков. *Новое в лингвистике*. Вып. 3. Москва, 1961. С. 106–121.
3. Мельничук А. С. Основные направления типологических исследований. *Историческая типология славянских языков* ; под ред. А. С. Мельничука. К., 1986. С. 3–22.
4. Типология грамматических систем славянского пространства. Отв. ред.: Т. Н. Молошная. М.: ИСл РАН, 2006. 240 с.
5. Рылов С. А. Лингвистическая типология современных славянских языков: учебно-методическое пособие. Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2021. 58 С.

Семінарське заняття №4

Типологія слов'янських літературних мов

1. Літературна мова (мовний стандарт) як культурний феномен.
2. О. С. Булідович та М. С. Трубецької про вплив історико-культурних факторів на особливості формування літературної мови.
3. Ідеї та концепції М. І. Толстого та Д. Брозовича щодо критеріїв типологічного зіставлення слов'янських стандартизованих мов.

4. Особливості розвитку слов'янських мов літературних мов у межах *Pax Slavia Orthodoxa* та *Pax Slavia Latina*.

5. Слов'янські сови як регіональні. Слов'янські мікрмови.

Література:

1. Брозович Д. Славянские стандартные языки и сравнительный метод // *ВЯ*, 1967, № 1. С. 3 – 33
2. Булаховский Л. А. К истории взаимоотношений славянских литературных языков. *Вибрані праці*: у 5-ти тт. Т. 3. К., 1978. С. 305–320.
3. Гавранек Б. Задачи литературного языка и его культура // *Пражский лингвистический кружок. Сборник статей*. Москва : Прогресс, 1967. С. 338-378.
4. Дуличенко А. Д. Статус и проблемы развития славянских микроязыков в современной Микрославии // *Славянское языкознание: покидая XX век*. Тарту, 2008. С. 63–95.
5. Толстой Н. И. История и структура славянских литературных языков. М. : Наука, 1988. 239 с.

Семинарське заняття №5

Тема: Історія славістики

1. Проблеми періодизації історії світової славістики. Основні етапи розвитку слов'янського мовознавства.
2. Славістичні центри в слов'янських та неслов'янських країнах.
3. Основні наукові проекти Інституту слов'янознавства та балканістики АН СРСР.
4. Науковий доробок українських вчених-славістів.
5. Славістичні центри в Україні. Славістика в Одеському університеті – від заснування до сьогодення.
6. Міжнародний комітет славістів. З'їзди славістів. Діяльність Українського комітету славістів.

Література:

1. Лукінова Т. Б. З історії порівняльно-історичних студій в Україні (до шістдесятиріччя лінгвістичної дискусії). *Мовознавство*, 2010. № 2–3, С. 98 - 112.
2. Паламарчук О., Лобур Н. Традиції університетської славістики в Україні та виклики сьогодення. *Слов'янські обрії*. Випуск 9. XVI Міжнародний з'їзд славістів (м. Белград, Сербія, 20-27 серпня 2018 року). Доповіді української делегації. Київ, 2018. С. 345–355.
3. Русанівський В.М. Славістика в Україні – витоки – розвиток – втрати – прогнози на майбутнє. *Славістичні науково-освітні центри в Україні (вчора-сьогодні-завтра)* / Ред. кол. В.М.Русанівський (відп. ред.) та ін.; НАН України. К.: Наукова думка, 1995. С. 4-8.
4. Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку : тези Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури ; 23–24 трав. 2013 р. / НАН України ; Укр. ком. славістів ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад. і відп. ред. Н. Г. Солонська. К. : НБУВ, 2013. 108 с
5. Трубочев О. Н. Славянская филология и сравнительность. От съезда к съезду // *Славянское языкознание. XII Международный съезд славистов. Доклады российской делегации*. Москва: Наука, 1998. С. 3-34.

ТЕМИ ДЛЯ РЕФЕРАТІВ

1. Основні напрями компаративної славістики ХХІ ст.
2. Теорії та концепції прабатьківщини слов'ян.
3. Мовна глобалізація в слов'янському світі.
4. Пуризм в слов'янських мовах.
5. Ідеї панславізму в слов'янських культурах.
6. Бароковий славізм.
7. Роль знань з історії матеріальної та духовної культури носіїв мови для вивчення походження лексики.
8. Принципи укладання Етимологічного словника української мови у 7 т. за ред. акад. О.С.Мельничука. Інші принципи структури етимологічних словників.
9. Регіональні слов'янські мови.
10. Особливості графічних систем слов'янських мов на кириличній та латиничній основі.
11. Принципи орфографії в слов'янських мовах.
12. Слов'янські етноніми.
13. Сучасний слов'янський світ у мовному аспекті.
14. Українські лінгвісти в Комісіях Міжнародного комітету славістів.
15. Славістика в Одеському університеті.

ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ТА САМОКОНТРОЛЮ

1. Засновниками порівняльно-історичного методу вважаються
  - a) Ф. Бопп, Р. Раск
  - b) Е. Сепір, Д. Уорф
  - c) Ч. Пирс, Е. Моріс
  - d) А. Шлегель, В. Шлегель
2. До східнослов'янської групи належать мови
  - a) російська, українська, болгарська
  - b) російська, українська, білоруська
  - c) українська, білоруська, польська
  - d) чеська, словацька, українська
  - e) болгарська, македонська, сербська
3. До якого морфологічного типу відносяться східнослов'янські мови?
  - a) це ізолюючі мови аналітичного ладу
  - b) це флективні мови аналітичного ладу
  - c) це флективні мови синтетичного ладу
  - d) інкорпуючі мови
4. Як зображуються форми-архетипи праслов'янської мови?
  - a) кирилицею
  - b) латиницею
  - c) латиницею під знаком *
  - d) кирилицею під знаком *
  - e) під титлом
5. У яких слов'янських мовах зберігся музичний наголос
  - a) польська, білоруська, чеська
  - b) верхньолужицька, словацька, македонська

- c) сербська, словенська, хорватська
- d) російська, українська
- e) українська, білоруська

6. В яких слов'янських мовах розвинувся аналітичний спосіб вираження граматичного значення іменників?

- a) всі східнослов'янські
- b) всі південнослов'янські
- c) всі західнослов'янські
- d) сербська, хорватська, словенська, чеська, словацька
- e) болгарська, македонська

7. В яких слов'янських мовах є складові сонорні приголосні?

- a) всі східнослов'янські
- b) всі південнослов'янські
- c) всі західнослов'янські
- d) сербська, хорватська, словенська, чеська, словацька
- e) сербська, хорватська, болгарська, польська

8. Метатеза з подовженням є характерним рефлексом сполучень *tort, *tolt, *tert, *telt в мовах:

- a) українська, російська, білоруська
- b) болгарська, сербська, чеська
- c) польська, чеська, словацька
- d) українська, польська, болгарська
- e) в усіх слов'янських мовах

9. Автором типологічної класифікації слов'янських мов, відповідно до якої виділяються мови вокалічного та консонантного типу, є

- a) О. Востоков

- b) Й. Добровський
- c) О. Ісаченко
- d) О. Потебня
- e) О. Трубачов

10. Фонетична система праслов'янської мови раньопраслов'янського періоду складалася з таких одиниць:

- a) голосні та приголосні
- b) голосні, приголосні, дифтонги, дифтонгічні сполучення
- c) голосні, приголосні, дифтонги
- d) тільки довгі голосні та тільки дзвінки приголосні
- e) довгі та короткі голосні, прості приголосні.

11. Відповідно до періодизації праслов'янської мови Н.Ван-Вейка Закон відкритого складу діяв

- a) у раньопраслов'янський період
- b) у пізньопраслов'янський період
- c) у період балтослов'янської спільності
- d) є межею у поділі періодів в історії праслов'янської мови і відділяє раньопраслов'янський від пізньопраслов'янського періоду.
- e) в період розпаду праслов'янської мовної спільності.

12. Результати першої палаталізації задньоязикових приголосних збереглися

- a) в усіх слов'янських мовах
- b) тільки у східнослов'янських мовах
- c) тільки у південнослов'янських мовах
- d) не збереглися у жодній слов'янській мові

13. Які приголосні виникли в праслов'янській мові внаслідок другої палаталізації задньоязичних приголосних

- a) всі шиплячі
- b) шиплячі Г, К, Х
- c) З, Ц, С,
- d) африкати ЖД, ШТ

14. L-epentetikum – це

- a) звук, що з'явився внаслідок взаємодії губних приголосних с j
- b) звук, що з'явився внаслідок взаємодії задньоязичних приголосних с j
- c) звук, що з'явився внаслідок взаємодії зубних приголосних с j
- d) результат дії Закону відкритого складу
- e) результат першої палаталізації задньоязикових приголосних.

15. L-epentetikum в сучасних слов'янських мовах

- a) повністю зник
- b) зберігся в усіх мовах
- c) характерний тільки для східнослов'янських мов
- d) характерний тільки для південнослов'янських мов
- e) наявний в усіх слов'янських мовах, крім болгарської та польської

16. Яка мова характеризується вокалізацією *I, що закриває склад

- a) українська
- b) російська
- c) болгарська
- d) польська
- e) сербська

17. В яких мовах не збереглося праслов'янське проривне *g

- a) в усіх слов'янських мовах
- b) тільки у східнослов'янських мовах

- c) тільки у південнослов'янських мовах
- d) не збереглися у жодній слов'янській мові
- e) українська, білоруська, чеська, словацька

18. В яких мовах приголосний v на кінці слів і складів вимовляється як w

- a) в усіх слов'янських мовах
- b) тільки у східнослов'янських мовах
- c) тільки у південнослов'янських мовах
- d) у жодній слов'янській мові
- e) українська, білоруська

19. В яких слов'янських мовах немає оглушення кінцевих дзвінких приголосних

- a) в усіх слов'янських мовах
- b) тільки у східнослов'янських мовах
- c) тільки у південнослов'янських мовах
- d) у жодній слов'янській мові
- e) українська, сербська, хорватська

20. Автором контактної гіпотези балто-слов'янської мовної спільності є

- a) С.. Бернштейн
- b) М. Трубецькой
- c) О.Трубачов
- d) Х.Бірнабаум
- e) Н. Ван-Вейк

21. Наявність в болгарській мові постпозитивного артикля та відсутність інфінітиву пояснюється:

- a) запозиченням з неспоріднених мов
- b) впливом балканського мовного союзу

- c) спорідненістю з албанською мовою
- d) впливом субстрата

22. Балканізм є прикладом тотожності

- a) матеріального
- b) функціонального
- c) структурного

23. В класифікації мов на типи кентум та сатем має значення доля звуків:

- a) bh, dh
- b) k, g
- c) s
- d) k' g'

24. Теорію балто-слов'янської прахови підтримували:

- a) К. Бругман
- b) І. Бодуен де Куртене
- c) А. Мейє
- d) Я. Ендзелін
- e) Г. Гльїнський
- f) О. Шахматов

25. Спільні риси балтійських та слов'янських мов пояснюються, на думку С. Б.

Бернштейна:

- a) існуванням балто-слов'янської прахови
- b) тривалим контактуванням балтійських та слов'янських племен
- c) результатом незалежного, але паралельного розвитку балтійських та слов'янських мов

26. Розширення території праслов'янської мови у 2 – 3 ст. н.е. відбувалося:

- a) у західному напрямі

- b) у південному напрямі
- c) у східному напрямі

27. Формування найважливіших диференційних ознак слов'янських мов відбувалося:

- a) 2-3 ст. н.е
- b) 4-5 ст. н.е.
- c) 6-7 ст. н.е.

28. Найдавнішими запозиченнями у праслов'янській мові є

- a) кельтські
- b) фракійські
- c) балтійські
- d) іранські
- e) германські

29. Знайдіть співвідношення між постатями видатних славістів та їх роллю в розвитку вчення про старослов'янську мову:

- 1) Йозеф Добровський; а) засновник європейського порівняльно-історичного мовознавства;
- 2) Олександр Востоков; б) найбільший внесок у вивчення старослов'янської мови, ініціатор видання «Енциклопедії слов'янської філології»;
- 3) Франц Міклошич; в) засновник наукового вивчення старослов'янської палеографії;
- 4) Ватраслав Ягич. г) видатна роль в порівняльному вивченні слов'янських мов, автор «Порівняльної граматики слов'янських мов».

30. Знайдіть співвідношення автор – назва наукової роботи:

1. Франц Міклошич а) «Основи давнього наріччя слов'янської мови» (1822);
2. Антуан Мейє б) «Рассуждения о славянском языке» (1820);
3. Йозеф Добровський в) «Порівняльна граматики слов'янських мов» (1872-1874);

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Розпад праслов'янської мови та початок формування мов слов'янських народів.
2. Фонетичні зміни у слов'янських мовах після розпаду праслов'янської єдності.
3. Схарактеризуйте результати впливу *j* на приголосні *d, t* в слов'янських мовах
4. Схарактеризуйте загальну тенденцію розвитку консонантизму в період формування праслов'янської мови
5. Які рефлекси носових голосних виступають у сучасних слов'янських мовах? Наведіть приклади.
6. Назвіть спільні фонетичні риси східнослов'янських мов. Наведіть приклади.
7. Назвіть спільні фонетичні риси південнослов'янських мов. Наведіть приклади.
8. Морфологічні зміни у слов'янських мовах після розпаду праслов'янської єдності. Система іменного відмінювання в різних слов'янських мовах.
9. Дієслівні форми теперішнього, минулого та майбутнього часів у праслов'янській та в сучасних слов'янських мовах. Особливості дієвідмінювання.
10. Класифікації слов'янських мов (генеалогічна та типологічна). Класифікація слов'янських мов О. Ісаченка.
11. Старослов'янська мова як перша літературна мова слов'ян. Вплив старослов'янської мови на формування слов'янських стандартних мов.
12. Літературна мова (мовний стандарт) як культурний феномен. Місце літературної мови серед інших форм існування мови.
13. Становлення літературних мов слов'янських народів у переднаціональний період історичного розвитку.

14. Типологія слов'янських літературних мов. Ідеї та концепції М. Толстого та Д.Брозовича щодо критеріїв типологічного зіставлення слов'янських мов.
15. Особливості розвитку слов'янських мов у межах *Rex Slavica Orthodoxa* та *Rex Slavica Latina*.
16. Слов'янські мікрומови. Функціонування та розвиток слов'янських мов у неслов'янських країнах.
17. Історична типологія як лінгвістична дисципліна. Поняття діахронічної константи. Внесок М. Гухман, О. Ісаченка, І.Лекова, Е.Калнинь та ін у наукову розробку історичної типології.
18. Значення діалектології для вивчення історії та порівняльної граматики слов'янських мов.
19. Ареальна лінгвістика. Лінгвістичні атласи. Загальнослов'янський лінгвістичний атлас. Загальнокарпатський лінгвістичний атлас.
20. Мовний стан та мовна ситуація в країнах, де функціонують слов'янські мови. Слов'янські мови як регіональні.
21. Вплив суспільно-політичних явищ на функціонування та розвиток сучасних слов'янських мов.
22. Сучасний стан розвитку слов'янських мов: основні тенденції та проблеми.
23. Міжнародний комітет славистів. З'їзди славистів. Діяльність Українського комітету славистів.

Рекомендована література

Основна

6. Бернштейн С. Б. Сравнительная грамматика славянских языков : учебник 2-е изд. М. : Наука, 2005. 352 с
7. Бошкович Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. Фонетика и словообразование / Под ред. Н. И. Толстого. Москва, 1984. 303 с.
8. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О. С. Мельничука. Київ, 1966. 595 с.
9. Историческая типология славянских языков: Фонетика, словообразование, лексика и фразеология; Под ред. А. С. Мельничука; АН УССР, Ин-т языковедения им. А. А. Потемнина. Киев, 1986. 285 с.
10. Історична типологія слов'янських мов : [монографія]. Ч.2. / [С.С. Єрмоленко, О. С. Мельничук, О. Б. Ткаченко та ін.]; за ред. О. Б. Ткаченка. К. : Довіра, 2008. 264 с
11. Толстой Н. И. История и структура славянских литературных языков / Отв. ред. В. Н. Ярцева; АН СССР. М.: Наука, 1988. 237 с.
12. Черепанова О. А. Сравнительная грамматика славянских языков: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры. М. : Изд-во Юрайт, 2018. 134 с.

Додаткова

6. Айдачич Д. Славистичні дослідження: фольклористичні, літературознавчі, мовознавчі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 307 с.
7. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков: Чередования. Именные основы. М. : "Наука", 1974. 376 с.
8. Бернштейн С.Б. Славянские языки. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва, 1990. С. 460–461.

9. Бернштейн С. Б. Труды по истории славистики (К 100-летию со дня рождения ученого) / Отв. Редактор М. Ю. Досталь. М. : Институт славяноведения РАН, 2011. 400 с.
10. Брозович Д. Славянские стандартные языки и сравнительный метод. *Вопросы языкознания*, 1967, № 1. С. 3 - 33
11. Булаховский Л. А. К истории взаимоотношений славянских литературных языков. *Вибрані праці: у 5-ти тт. Т. 3. К.*, 1978. С. 305–320.
12. Васильева Л. Штокавські літературні мови: проблеми становлення, розвитку, сучасний стан. Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2002. 344с.
13. Вендина Т.И. Праславянская лексика на перекрестках времени и пространства. *Славянское языкознание. XVI Международный съезд славистов*. М., 2018. С. 60 – 81.
14. Войцева О. А. Ономастологічний потенціал назв водних об'єктів у слов'янських мовах. *Одеська лінгвістична школа: інтеграція підходів: колект. моногр. / За заг. ред. Т. Ю. Ковалевської*. Одеса : ПолиПринт, 2016. С. 11–19.
15. Гавранек Б. Задачи литературного языка и его культура. *Пражский лингвистический кружок. Сборник статей*. Москва : Прогресс, 1967. С. 338-378.
16. Гриценко П. Е. Carpatho-balkanica в свете «Общекарпатского диалектологического атласа». *Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура. Памяти Галины Петровны Клепиковой: Сб. статей / Ин-т славяноведения РАН; [отв. ред. А. А. Плотникова]*. М.: Б. и., 2008. С. 26 - 57
17. Гриценко П. Е. Диалекты в современной языковой ситуации Украины. *Исследования по славянской диалектологии*. Вып.15. Особенности сосуществования диалектной и литературной форм языка в славяноязычной среде. Москва, 2012. С. 18-42.
18. Демина Е. И. К проблеме становления литературных языков славянских народов на преднациональном этапе их историко-культурного развития: типология процесса. *Литературные языки в контексте культуры славян*. Отв.ред. Г.К. Венедиктов. Москва, 2008. С. 5-25.
19. Демина Е.И. К теории сравнительно-типологического изучения славянских литературных языков. *Славянское языкознание. VIII Международный съезд славистов. Доклады советской делегации*. М.: Наука, 1978. С.120-145.
20. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному: Т. I–III / Відп. ред. Ю. Томаш; наук. ред. Л. Белей. Ужгород, 2005. 603 с.
21. Дуличенко А. Д. Статус и проблемы развития славянских микроязыков в современной Микрославии. *Славянское языкознание: покидая XX век*. Тарту, 2008. С. 63–95.
22. Дуличенко А. Д. К типологии социолингвистических стратегий в эпоху национального возрождения: областные — общенациональные литературные языки — всеславянские лингвопроекты. *Историко-культурные и социолингвистические аспекты изучения славянских литературных языков эпохи национального возрождения*. М., 1993. С. 15-18.
23. Журавлев В. К. Наука о праславянском языке: эволюция идей, понятий и методов. *Бирнбаум Х. Праславянский язык: Достижения и проблемы его реконструкции*. М. : Прогресс, 1987. С. 453 - 493
24. Иванов Вяч. Вс. О соотношении унаследованного («генетического» в лингвистическом смысле) и ареального в структуре славянских языков. *Ареальное и генетическое в структуре славянских языков*. Материалы круглого стола. М. : «Пробел», 2007. С. 7 - 17
25. Илиади А.И. Основы славянской этимологии. К., 2005. 270 с.
26. Исаченко А.В. Опыт типологического анализа славянских языков. *Новое в лингвистике*. Вып. 3. Москва, 1961. С. 106–121.
27. Исследование славянских языков в русле традиций сравнительно – исторического и сопоставительного языкознания: Информационные

- матеріали і тези доповіді міжнародної конференції (Москва, 30-31 жовтня 2001). М. : Изд-во МГУ, 2001.
28. Исследования по типологии славянских, балтийских и балканских языков (преимущественно в свете языковых контактов). СПб. : Алтайя, 2013. 368 с.
29. История мировой славистики: Указ. лит. 2006 г. / РАН. ИНИОН. Фундамент. б-ка. Отд. науч.-библиогр. информ.; Междунар. комит. славистов. Междунар. комис. по истории славистики; Сост. Слива А.И., Матвеева Е.Ю.; Отв. ред. Матвеев Г.Ф. М., 2017. 158 с.
30. Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура. Памяти Галины Петровны Клепиковой: Сборник статей / Ин-т славяноведения РАН; [отв. ред. А. А. Плотникова]. М.: Б. и., 2008. 480 с.
31. Карпенко Ю. О. Слов'янська єдність та її розпад: спроба реконструкції. *Пам'ятки писемності східнослов'янських мов XI – XVIII століть*. Київ, 1995. Вип.2. Матеріали конференції пам'яті Л. П. Жуковської. С. 42–46.
32. Коломієць В. Т. Типологічні риси української мови на фоні інших слов'янських мов. *Мовознавство*. 1992. №5. С. 3–11
33. Коломієць В. Т. Слов'янські мови // *Українська мова : енциклопедія* / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови ; ред. В. М. Русанівський [та ін.]. К. : Українська енциклопедія, 2000.
34. Коломієць В. Т. Мовна спорідненість слов'янських народів. *Мова. Людина. Суспільство*. К.: Наукова думка. 1977. С. 60–68.
35. Копилов С. А. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО (славістика) в Україні [Електронний ресурс]. *Енциклопедія історії України*: Т. 9. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2013. 688 с.– Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=slov'janoznavstvo>
36. Лукінова Т. Б. З історії порівняльно-історичних студій в Україні (до шістдесятиріччя лінгвістичної дискусії). *Мовознавство*, 2010. № 2–3, С. 98 - 112.
37. Лукінова Т. Б. Лексика слов'янських мов як джерело вивчення духовної культури давніх слов'ян. *Слов'янське мовознавство. IX Міжнародний з'їзд славістів. Доповіді*. К., 1983. С. 87-116.
38. Мельничук А. С. Основные направления типологических исследований. *Историческая типология славянских языков* ; под ред. А. С. Мельничука. К., 1986. С. 3–22.
39. Мельничук О. С., Коломієць В. Т., Линник Т. Г. Поєднання зіставно-типологічного і зіставно-історичного методів при дослідженні слов'янських мов. *Слов'янське мовознавство. X Міжнародний з'їзд славістів*. К., 1988. С. 53–85.
40. Мельничук О. С., Коломієць В. Т. Глибинні етимологічні зв'язки в лексиці слов'янських мов. *Слов'янське мовознавство. XI Міжнародний з'їзд славістів*. К., 1993. С. 74 - 98.
41. Милованова, М. С. Сопоставительный анализ славянских языков: Учебное пособие для студентов магистратуры. Курс лекций. М. : Гос. ин-т русского языка им. А.С. Пушкина, 2016. 96 с.
42. Молдован А. М. Пути славистики в современном мире: XIV Междунар. съезд славистов. Охрид, 10-16 сентября 2008 г. / РАН. Нац. комитет славистов. М.: Миксмедия, 2008. 44 с.
43. Науковий потенціал славистики: історичні здобутки та тенденції розвитку : тези доп. Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури (Київ, 21 трав. 2015 р.) / Нац. акад. наук України, Укр. ком. славістів; редкол.: О. С. Онищенко, Л. К. Вахніна [та ін.]. К. : НБУВ, 2015. 212 с.
44. Невекловский Г. Языковая ситуация на территории распространения южнославянских языков. *Вопросы языкознания*. 2002. №2. С. 128-134.
45. Нещименко Г. П. Языковая ситуация в славянских странах: Опыт описания. Анализ концепций. Москва: Наука, 2003. 279 с.

46. Нимчук В. В. Карпатоукраинские - южнославянские языковые параллели и тождества: история и перспективы проблемы. *ОЛА. Материалы и исследования*, 1984. Москва, 1988. с
47. Нимчук В. Українська мова в її говорах та балканський мовний союз. *Щорічні записки з українського мовознавства*. Одеса, 1996. Вип. 4. С. 1–9.
48. Новак О. М. Сербокроатистика в Одеському університеті: історія та сьогодення. *Одеська лінгвістична школа: класичне і новітнє. Колективна монографія*. Одеса : ПоліПринт, 2019. С. 82-90.
49. Новак О. Тенденція к сокращению фонемного состава слова как проблема общеславянских типологических исследований. *Езиков свят*. Благоевград: Югозападен университет «Неофит Рилски», 2021. Том 19. Кн. 2. С. 26–30.
50. Общеславянский лингвистический атлас. Вступительный выпуск: Общие принципы. Справочные материалы. 2-е изд., испр и доп. М. : Наука, 1994. 181 с.
51. Паламарчук О., Лобур Н. Традиції університетської славістики в Україні та виклики сьогодення. *Слов'янські обрії*. Випуск 9. XVI Міжнародний з'їзд славістів (м. Белград, Сербія, 20-27 серпня 2018 року). Доповіді української делегації. Київ, 2018. С. 345–355.
52. Пащенко Є. М. Хорватський бароковий славізм як паралель українському XVIIст. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Леоніда Булаховського: Зб. наук. праць*. Випуск 10. К., 2009. С. 376 – 383.
53. Пейчева (Новак) О. М. Українські елементи в болгарських говірках півдня України. *Слов'янський збірник: зб. наук. пр.* Вип. 18. Ченівці : Букрек, 2014. С. 172 - 180
54. Пейчева (Новак) О. М. Нестабільні консонанти у південнослов'янських мовах та їх діалектах: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2003. 22 с.
55. Пейчева (Новак) О. М. Про ступінь засвоєння діалектних рис південнослов'янськими літературними мовами. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2011. Вип. 15. С. 205 – 214.
56. Півторак Г. Історико-лінгвістична славістика : вибр. пр. [відп. ред. В. Г. Скляренко ; авт. вступ. ст. Т. Б. Лукінова] ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2015. 510 с.
57. Півторак Г. П. Українсько-південнослов'янські паралелі як джерело реконструкції ранньої історії слов'янських племен. *Мовознавство*. 2008. № 2-3. С. 13-23
58. Плотникова А.А. Этнолингвистическая география Южной Славии. Москва : Индрик, 2004. 768 с
59. Русаков А. Ю. Славянские языки на Балканах: аспекты контактного взаимодействия. *Ареальное и генетическое в структуре славянских языков. Материалы круглого стола*. М. 2007. С. 77- 89
60. Русанівський В.М. Славістика в Україні – витоки – розвиток – втрати – прогнози на майбутнє. *Славістичні науково-освітні центри в Україні (вчора-сьогодні-завтра) / Ред. кол. В.М.Русанівський (відп. ред.) та ін.; НАН України. К.: Наукова думка, 1995. С. 4-8.*
61. Рылов С. А. Лингвистическая типология современных славянских языков: учебно-методическое пособие. Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2021. 58 С.
62. Славянские лингвокультуры в пространственном и временном континууме : сборник научных статей / редкол.: Е. В. Ничипорчик (гл. ред.) [и др.] ; Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2019. 259 с.
63. Славянские языки: Очерк грамматики западнославянских и южнославянских языков / Под ред. А. Г. Широковой и В. П. Гудкова. М. : МГУ, 1977. 375 с.
64. Славянские языки и литературы в синхронии и диахронии: Материалы международной научной конференции. М. : МАКС Пресс, 2013. 440 с
65. Славянский мир в эпоху войн и конфликтов XX века. СПб. : Алетей,

2011. 588 с.

66. Смольская А. К., Карпенко Ю. А. Южнославянские следы в топонимии юга Украины. *Onomastica Jygoslavica*. Zagreb, 1975. № 5. С. 67–80.
67. Смольська А. К., Бондар О. І. Еволюція семантики дієслів руху в аспектах типології української та сербської мов. *Мовознавство*. № 2-3, 2003. С. 138–145.
68. Смольська А. К., Войцева О. А. Славістичні традиції Одеського університету. *Славістичні науково-освітні центри в Україні (вчорашьогодні-завтра)* / Ред. кол. В.М.Русанівський (відп. ред.) та ін.; НАН України. К.: Наукова думка, 1995. С. 70-74.
69. Степанов Є. М. Наукові ідеї та подвижницька діяльність Віктора Івановича Григоровича у розвитку філологічної школи Одеського університету (до 200-річчя вченого та 150-річчя ОНУ імені І. І. Мечникова). *Вісник ОНУ. Сер.: Філологія*. 2015. Т. 20, вип. 2(12). С. 28–40.
70. Степанов Є. М. Розвиток наукових ідей І. В. Ягича в Одеській історико-філологічній школі. *Мова*. 2013, № 20. С. 51–55.
71. Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку: тези Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури; 23–24 трав. 2013 р. / НАН України; Укр. ком. славістів; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; уклад. і відп. ред. Н. Г. Солонська. К.: НБУВ, 2013. 108 с.
72. Типология грамматических систем славянского пространства. Отв. ред.: Т. Н. Молошная. М.: ИСл РАН, 2006. 240 с.
73. Ткаченко О. Б. Соціолінгвістична класифікація мов у її слов'янській специфіці й динаміці. *Мовознавство*. №2-3, 2003. С. 3-14
74. Толстой Н. И. К вопросу о зависимости элементов стиля стандартного литературного языка от характера его “стандартности” (на материале славянских языков). *Развитие стилистических систем литературных языков народов СССР*. Ашхабад: Слово, 1968. С. 124-134.
75. Толстой Н. И. История и структура славянских литературных языков. М.:

Наука, 1988. 239 с.

76. Толстой Н. И. Slavia Orthodoxa и Slavia Latina - общее и различное в литературно-языковой ситуации (опыт предварительной оценки). *Вопросы языкознания*. 1997. Вып.2 С.16-24.
77. Трубачев О. Н. Славянская филология и сравнительность. От съезда к съезду // *Славянское языкознание. XII Международный съезд славистов. Доклады российской делегации*. Москва: Наука, 1998. С. 3-34.
78. Трубецкой Н. С. Опыт праистории славянских языков. *Вестник МГУ*, 1993. – №2. – С. 64–83.
79. Тяпко Г. Г., Тарасов Е.В. Языковая ситуация в славянских странах. РАН, Институт славяноведения. М., 2003. 279 с
80. Функціонування і розвиток сучасних слов'янських мов: Зб. наук. праць / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О. О.Потебні; Редкол.: В. М. Русанівський (відп. ред.) та ін. Київ, 1991.
81. Черниш Т. О. Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні (гніздовий підхід): Монографія. К., 2003. 480 с.
82. Черниш Т. О. Слов'янська порівняльно-історична лексикологія та її завдання. *Слов'янський збірник*. 2013. Вип. 17. С. 7 - 20.
83. Язык культуры: Семантика и грамматика. К 80-летию со дня рождения академика Никиты Ильича Толстого (1923 – 1996) / Отв. Ред. С.М. Толстая. М.: Индрик, 2004. 496 с.
84. Языки мира: Славянские языки / Ред. колл.: А. М. Молдаван, С. С. Скорвид, А. А. Кибрик и др. СПб., 2017. с. 28–29
85. Яровий В., Паламарчук О., Чмир О. Українська університетська славістика в контексті національної історії: від початків до середини ХХ століття // *Слов'янські обрії*. Київ, 2008. С. 869 – 892.

Електронні інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/eb>)
2. Лінгвістичний портал (<http://proling.com>)

3. Лінгуп (<http://linguist.univ.kiev.ua>)
4. Нова Мова (<http://novamova.com.ua>)
5. Портал славістики (<http://www.slavistik-portal.de/ru.html>)
6. Толстой Н. И. Славянские древности. Этнолингвистический словарь в 5 томах (<https://ua1lib.org/book/1272364/19b176?id=1272364&secret=19b176>)
7. Филология. Славістика и славісты (<http://filologia.su/slavistika>)
8. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд (<http://etymolog.ruslang.ru/index.php?act=essja>)

ДОДАТОК

Зразки текстів сучасними слов'янськими мовами

Українська мова

Закоханий у Київ, я блукаю по зелених, кучерявих, шепотливих його вулицях. Милій, тихий, задумливий красунь! Каштани обсипають рудавим цвітом дахи вагонів трамвая. Нема ніде такого життя в лініях вулиць, як у нього. Ніде нема такої ласкавої чепурності, природньої охайності, грайливості! Він подібний до якогось великого гарного звіра, який бо-зна коли слідкує за собою.

От заходить сонце за Кадетською Рощею й ще горять хрести Андріївської церкви, Володимирського собору і блискають червоним, металічним відблиском вікна високих кам'яниць на горах. Внизу, в подібних до веселок алеях-вулицях, засаджених каштанами, тополями, акаціями, ніжна, тепла наша південна тінь. За палісадниками з розчинених вікон якимось особливо, хвилююче, закликаюче чується сміх і музика. Біля дверей бакалейних крамничок, які через щось у Києві люблять підвали, неодмінно, щовечора збирається клуб: дворники, поліцаї, покоївки. З дверей крамничок потягає холодком підвалу, политою підлогою, таранею, свіжими овочами.

А на Дніпрі в цей час ледве посуваються вгору до Чорторою човни. З човнів тягнуться до міста нитки пісень. З міста, з царського саду, їм відповідає музика. Деся дзвонять у церкві. Як гудіння джмеля втискується гудок пароходу. Часто, завзято видзвякує такт трамвай. Я ходжу помалу, смакуючи кожний крок, кожний поворот вулиці, кожну свічку на каштані. В мені панує блаженний спокій.

(Володимир Винниченко)

Білоруська мова

Цэлы гай старасвецкіх дубоў раскінуўся на беразе Нёмана... Такіх дубоў цяпер рэдка дзе ўбачыш. Іх не чапіла рука людская, толькі даўняы часы палажылі свой след.

У леце пачыналася ўжо тая ледзь значная змена, той паварот часу, калі жыццё прыроды ідзе на спад. Скошаны луг і паскладаныя курганамі стагі, парыжэлыя ад дажджоў і сонца, ужо гаварылі аб гэтым паміранні. Буслы збіраліся ў чароды і доўга стаялі на грудях або ляніва аглядалі лагчыны. Але было прыметна, што не на пажыву пазбіраліся яны сюды, а для нейкай іншай справы. Пастаяўшы, павольна, адзін за адным, узнімаліся яны ўгару, кружыліся там, і кожны круг падымаў іх усё вышэй і вышэй. Там яны спляталіся ў адну фігуру, у адзін шырокі круг, і, не махаючы крыллямі, плаўна і згодна, як па камандзе, насіліся ў неаглядным прасторы сініх небёсаў...

Асірацелыя старыя дубы ў чорных шапках бусліных гнёздаў спакойна стаялі, не варушачы ніводным лістам, і купалі ў сонцы свае адвечныя лапы.

(Якуб Колас)

Російская мова

Ночная бездонность неба переполнена разноцветными, висящими в нем звездами, и среди них воздушно сереет прозрачный и тоже полный звезд Млечный Путь, двумя неравными дымами склоняющийся к южному горизонту, беззвездному и поэтому почти черному. Балкон выходит в сад, усыпанный галькой, редкий и низкорослый. С балкона открывается ночное море. Бледное, млечно-зеркальное, оно летаргически-недвижно, молчит. Будто молчат и звезды. И однообразный, ни на секунду не прерывающийся хрустальный звон стоит во всем этом молчаливом ночном мире, подобно какому-то звенящему сну.

О чем я думаю?

«Решился я испытать разумом все, что делается под солнцем; но это тяжелое занятие дал бог сынам человеческим, чтобы они мучили себя... Бог сотворил людей разумно, но, увы, люди пустились в большую затейливость». И Екклезиаст отечески советует: «Не будь слишком правдив и не умствуй слишком».

(Иван Бунін)

Болгарська мова

Питаш ме как се казвам... Благодаря ти, благодаря! Аз една година вече съм в тоя град, всеки ден, кажи-речи, сядам на тая пейка и досега никоой не ме е попитал как се викам. Амма никоой! Ти си първият и затова ти благодаря. Да си жив и здрав и на мойто положение – дай си, Боже! – никога да не дохождаш.

Да съм гладен и жаден – не! Ако ме гледаш отвънка – всичко ми е пълно и равно. Дъщеря ми – женена, живее си в село, детето и здраво, мъжът и председател, синът ми е в министерството, дето се вика, първият помощник, инженер с диплома като чаршаф, с автомобил го вземат и връщат. Жена му – докторица на заплата, къпят се в порцеланово корито.

Яденето ми – ядене, креватът ми – креват, сам в стая и пак съм зле, зле и зле, та няма накъде! Ударил съм назад, отмалявам и се стопявам... Не ми се яде, не мога да заспя и все ми се въртят разни шашави работи в акъла, а пък няма на кого да кажа. Кажа ли – изнамираат ме за шашав и за луд.

(Никола Хаїтов)

Македонська мова

Целото село се собра пред црквата и уште пред изгревот на сонцето биеја тапаните и пиштеа зурлите. Го свиреа «Тешкото». Таков е обичајот кога се испраќаат печалбари. При разделбата не треба да има солзи. Не, низ песната се плаче, се раскажува и се пожелува најубаво.

Зурлите улаво пиштеа, а тапаните биеја одмерено и тапо. Секој удар одсиваше болно во срцето на тие мажи и татковци, браќа и пријатели што одеа во далечни земји.

Срцето им се кинеше, не им се оставаше родното огниште. Не можеа да се разделат. Солзи им идеа на очи. Но, нели се пусти мажи – треба да молчат и да ги кријат ранетите срца. Гладот, немаштијата и ограбената земја од туѓи и домашни сајбии како остен ги дупеа и ги гонеа во туѓина. Мажите го играа «Тешкото», држејќи се здраво за раменици, без насмевка, речиси намуртени.

Жените, децата и старите – тие што не можеа да одат на печалба – стоеја наоколу како скаменети, без да прозборат збор и секој гледаше, го впиваше погледот во својот сакан човек, кој, по малку време, ќе ги остави, можеби, засекогаш!

(Иван Точко)

Сербска мова

Од свега што човек у животном нагону подиже и гради, ништа није у мојим очима боље и вредније од мостова. Они су важнији од кућа, светији од храмова. Свачији и према сваком једнаки, корисни, подигнути увек смислено, на месту на ком се укрштава највећи број људских потреба, истрајнији су од других грађевина и не служат ничем што је тајно или зло.

Велики камени мостови, сведоци ишчезлих епоха кад се другачије живело, мислило и градило, сиви или зарудели од ветра и кише, често окрзани на оштро резаним ћошковима, а у њиховим саставцима и неприметним пукотинама расте танка трава или се гнезде птице. Танки железни мостови, затегнути од једне обале до друге као жице, што дрхте и звуче од сваког воза који пројури; они још као да чекају свој последњи облик и своје савршенство, а лепота њихових линија откриће се потпуно очима наших унука. Дрвени мостови на уласку у босанске варошице чије изгледане греде поигравају и звече под копитама сеоских коња као дашчице ксилофона. (...)

Сви су они у суштини једно и поједнако вредни наше пажње, јер показују место на коме је човек наишао на запреку и није застао пред њом, него је савладао и премостио како је могао, према свом схватању, укусу, и приликама којима је био окружен.

И кад мислим на мостове, у сећању ми искрсавају не они преко којих сам највише прелазио, него они који су највише задржали и занели моју пажњу и мој дух.

(Иво Андрич)

Хорватска мова

Moj bábo sjedaše uz vatru mrk. Samo koji put izišao bi da posluša i brzo se vratio tresući s kabanice snijeg. Spasoje podalje na ražnju vrtio ovna, a i nad vatrom ključao kotlić pun suhog mesa. Ne govorahu među sobom, a meni još manje, te naslućivah da se ima nešto dogoditi. Vrlo sam se bojao toga teškog očekivanja i mûka, ali ne smjedoh da ih što pitam.

Dugo smo tako sjedili, i već me počeo hvatati drijem, kadli netko u daljini podmuklo zvizne, a moj bábo zgrabi glavnju s ognjišta i na vratima mlina njome zavitla. Šćućurim se i stanem očekivati.

Ispod mene tutnjila voda, a kroz otvorena vrata sipao snijeg sve do ognjišta. Led me hvatao, a ne htjedoh zamotati se neka bolje vidim i čujem što se događa.

(Динко Шимунович)

Словенска мова

Vseokoli tebe je na tisoie tujih življenj, ki jih ne poznaš in jim nikoli ne odgrneš brezdanjih skrivnosti. Le otrok jih sluti, od tod njegova plašljivost.

Vsak zvok, ki ga slišiš, je zvok od onstran. Beseda prijateljeva je mrtev napis na hiši, ki ji nikoli ne boš prestopil praga. Jaz in ti – poljubujta se, ali se davita – dvoje svetov; ubijeta se lahko, razbijeta na črepinje drug ob drugem – ne bosta si razodela, kdo da sta... Butaj ob soseda, kdorkoli je, nepremičen kamen, bežna misel, drevo, žival, ali človek; zdrobiš se, ali ga zdrobiš, spoznal go ne boš.

Neutolaženo in neutolažljivo hlepenje po spoznanju mušice, ki ti je bila sedla na plešo, in po spoznanju Boga, ki te ziblje na dlani, to je tvoje trpljenje od začetka do konca, to je tvoj boj, vsebina in pomen vsega tvojega nehanja.

(Иван Цанкар)

Чеська мова

Letní noc daleko v polích; je temná, teplá a tichá. Po široširu kol nikde ani střechy obydlí lidského, ani rudého světla. Všude táhlé obilné lány; moře klasů, povolna stoupajíc, zaniká ve stínu pod hustými lesy, jež tam na konci, kam oko dozírá, se černají a mlčí.

Křástal ozval se hlubokým tichem kdesi na zarostlém palouku mezi obilím. Ale již umkl, jako by jej veliké širé ticho zarazilo. Vzduch čistý pln 61 je lahodné vůně z obilí a mateřídoušky. Letní noc daleko v polích, temná, teplá a tichá.

Na nebi ve tmavu zamihlo se slabě, třesavě, jako na zachmuřeném, pohnuté tváři, pak žlutavě zasvitlo na obzoru – a nad světlostí tou zjevily se černomodravé, měkce vlnité mraky, blýskavice svit zašlehl zářivým sloupem vysoko, skoro až k vrcholu nebes, a zasmušilá jejich tvář zarděla se ruměncem.

Projasnělý obilí lán zjevil se v růžovém zásvitu, klas na klasu do nescíslna, a les v tom neobyčejném světle byl bez hrůzy – ale tajemný, jako z pohádky... A jak rudý ten zášleh doplanul, hloub země si stáhla tmavý svůj závoj, a vládlo zase temno a ticho.

(Алоїс Ірасек)

Словацька мова

Odchádzam z rodného domu. Tu stojím na vrchu Temrave, pod ním sa pasie zhrbený dom mojej matere...

Vám patrí môj pozdrav, vy hmlisté diaľky Zeme! Vidím cestu, ktorá z tohto vrchu v neznáme krajiny vedie. A cítim veľké vaše šumenie... Trávička mäkká, kvet fialový vône slobody pozdravuje vás mojimi ústy. Pozdravuje vás spev voľných vtákov na hučiacom úsvite.

Keď slnce miznúť bude a červené kvety západu preplavia sa nebom a zemou, vtedy ma uvidíte kráčať po ceste ďalej. Dožičte mi stretnúť sa s Poznaním, lebo Poznanie hľadať idem.

A keby som nebol hoden svojho cieľa, nech ma zmetie jarný prívál bleskom haditým.

Obzerám sa, pohľadom sa lúčim s rodičovským domom. Dvíham svoju lieskovú palicu a idem smerom slnca západu.

Tam dolu v dome moja starušská matka ostala.

(Людю Ондрейов)

Польська мова

Przez otwarte wrota na dziedziniec wszedł wędrowiec i rzekł do niewiasty stojącej u progu:

– Pokój tej cichej chacie, tym drzewom, zbożom i okolicy całej, i tobie, matko!

Ona, powitawszy go gościnnie, rzekła:

– Chleba i mleka przyniosę ci, wędrowcze, a tymczasem siadź i odpocznij, bo widać, że z dalekiej wracasz podróży.

– Jako ów bocian i jako jaskółka wędrowałem; wracam z daleka i od dzieci ci twoich wieść przynoszę.

Matce dusza cała zbiegła do oczu i zaraz spytała wędrowca:

– Czy wiesz co o synu moim, Jašku?

– Czy ci on najmiłszy, że o niego pytasz najpierwiej? Oto jeden twój syn w puszczech z siekierą pracuje i w jeziora sieć zapuszcza; drugi konie na stepie pasie, pieśni tęskne zawodzi i w gwiazdy patrzy; trzeci po górach się wspina, na turniach i halach z owcami noc spędza, w orłów krakania się wsłuchuje. Do kolan się wszyscy twoich chylą i pozdrowienia ci przesyłają...

– A Jaško? -pytała z troską na twarzy.

– Wieść smutną chowam na ostatek. Źle się Jaškowi wiedzie: rola plonu mu nie daje, bieda i głód dokuczają, w niedoli płyną mu dni i miesiące. Wśród obcych i nędzy mowy twej nawet zapomina – więc i ty o nim, bo już nie twój ... zapomnij!

(Генрик Сенкевич)

Верхньолужицька мова

Boże słončko běše hižo dawno w domčk za módrojte hory; miła nóc je ze swojimaj křidłomaj mučnu zemju wodžěła. Bóh wjeršny pak je swój njebjeski trón z wulkim, jasnomódrym tepichom přikrył, kotryž so blyšći w blyšču milionow mikatych hwězdow, wjetšich a mjeńšich, kotryž so krasni wot ranja hač k wječoru, wot pođnja hač k połnocy – wulki to wotblyšč wulkeho knjeza.

Zdaloka slěbropasny měsačk na njebjeske hona wustupuje, swój cuni blyšč, swoje miłe swětło wusywajo na čichu, měra łącznu zemju.

– Změrom, sícha je tež po cyłym Lipsku.

Wšitkim je bóh luby knjez sparne wóčko z milej ruku zandželił: strowemu, zo by na nowe džěło nowych mocow nabył, choremu, zo by pozabył swoich bolosćow, wjesołemu, zo by znowa posylnjeny swojeho zboža a swojeho wjesela na prawe wašnje a w prawej měrje wužiwać móhl, zrudnemu, zo by jeho žarowatu wutrobu z tjanym sóńčkom rozwjeseł, wšěm – chiba jednemu nic.

(Якуб Барт-Чишинський)

Навчальне видання

НОВАК Ольга Миколаївна

**ЛІНГВОСЛАВІСТИКА:
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ**

для здобувачів 2 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації «Українська мова та література», «Слов'янські мови та
літератури (переклад включно),
перша — російська»,
«Слов'янські мови та літератури (переклад включно),
перша — болгарська»

Надруковано в авторській редакції з готового оригінал-макета

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,56.

Тираж 300 прим. Зам. № 725.

Видавництво і друкарня «Астропринт»

65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21

Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.